

14. ఇబ్రాహీమ్ సూరా

సరి-శయం

ఇబ్రాహీమ్ సూరా మక్కా కాలానికి చెందినది. ఈ సూరా ముఖ్యంగా తౌహీద్ (ఏకదైవ రాధన)ను నొక్కి చెప్పింది. తీర్పు దినాన్ని, దైవగ్రంథాలను, దైవప్రవక్తలను విశ్వసించడం తదితర ధార్మిక విశ్వాసాల గురించి బోధించింది. ఈ సూరాలోని 35వ వాక్యంలో ఇబ్రాహీమ్ ప్రవక్త (అస) పేరు ప్రస్తావనకు వచ్చింది. ఈ సూరాకు ఆయన పేరునే పెట్టడం జరిగింది. ప్రవక్తలందరి సందేశం, బోధనలు ఒక్కటేననీ ఈ సూరా వివరించింది. సమస్త ఆరాధనలకు అర్హుడైన ఒకే ఒక్క దేవుని గురించి ప్రజలకు తెలియజేయడానికే వారంతా ప్రయత్నించారు. ప్రజలను అజ్ఞానాంధకారం నుంచి వెలుగు మార్గానికి తీసుకురావడానికి, ఆ విధంగా వారిని కాపాడడానికి కృషి చేశారు. అల్లాహ్ వివిధ జాతుల వద్దకు పంపిన ప్రవక్తలు కూడా సాధారణ మానవులే. ఆయా జాతుల భాషల్లో దేవుని సందేశాన్ని వారికి చేరవేయడానికి ఈ ప్రవక్తలు ప్రభవించారు. కాని, ఈ ప్రవక్తలను, వారి సందేశాన్ని ఆయా జాతులు నిరాకరించడానికి, తిరస్కరించడానికి ముఖ్య కారణం వాళ్ళు కూడా తమ వంటి సాధారణ మానవులు కావడమే. ప్రవక్తలందరూ తమ తమ జాతి ప్రజల నుంచి ఒకేవిధమైన వ్యతిరేకతను ఎదుర్కొన్నారు. నిరంకుశ అధికారులు, దుర్మార్గులు తమ సహచరులతో కలిసి ఆయా ప్రవక్తలపై యుద్ధాలను ప్రకటించారు. ఈ సూరాలో తీర్పుదినాన్ని వర్ణించడం జరిగింది. ఆ రోజు పైతాన్ తాను మానవులను మోసగించానని ఒప్పుకుంటాడు. వాళ్ళు చేసిన పనులకు తనకు బాధ్యత లేదని అంటాడు.

అల్లాహ్ కు బదులు విగ్రహాలను ఆరాధించే మక్కాలోని అరబ్బు తెగల గురించి కూడా ఈ సూరా ప్రస్తావించింది. వారి అంతం ఎలా ఉంటుందో కూడా ఈ సూరా తెలిపింది. వారు చివరకు నరకాగ్నికి గురవుతారు. తీర్పు దినాన అవిశ్వాసులకు ఎదురయ్యే బీభత్సకర పరిస్థితుల వర్ణన కూడా ఈ సూరాలో కనబడుతుంది.

ఈ సూరాలో మూసా ప్రవక్త (అస), ఇస్రాయిల్ సంతతికి సంబంధించిన కథను క్లుప్తంగా ప్రస్తావించడం జరిగింది. ఫిర్బాన్ వంటి నిరంకుశ పాలకుడి దౌర్జన్యాల నుంచి అల్లాహ్ వారిని రక్షించాడు. ఫిర్బాన్ వారి కుమారులను హతమార్చేవాడు. వారి స్త్రీలను విడిచి పెట్టేవాడు. అల్లాహ్ ఇస్రాయిల్ సంతతిని అనుగ్రహించాడు. అల్లాహ్ వారిపై కురిపించిన అనుగ్రహానికి గాను వారు అల్లాహ్ కు కృతజ్ఞత చూపవలసింది. కాని వారు అలా చేయలేదు. తలబిరుసు వైఖరి అవలంబించారు. ఈ సూరా క్లుప్తంగా అల్లాహ్ శక్తి సామర్థ్యాలను వర్ణించింది. దివ్య ఖుర్ఆన్ మానవాళి కొరకు దేవుని తరపున అవతరించిన దివ్య సందేశమన్న వ్యాఖ్యతో ఈ సూరా ప్రారంభమై అదే వ్యాఖ్యతో ముగుస్తుంది.

14. ఇబ్రాహీం సూరా

అవతరణ : మక్కా ఆయతులు : 52
 అపార కరుణామయుడు, పరమ కృపాశీలుడైన
 అల్లాహ్ పేరుతో

1 అలిఫ్ లామ్ రా. (ఓ ముహమ్మద్ - సఅసం!) నువ్వు ప్రజలను అంధకారాల నుంచి వెలికితీసి కాంతి వైపుకు తీసుకు రావటానికి¹ మహోన్నతమైన ఈ గ్రంథాన్ని మేము నీ వైపు పంపాము - వారి ప్రభువు ఆజ్ఞపై.² తిరుగులేనివాడు, స్తోత్రములకు అర్హుడైనవాని మార్గం వైపుకు (తీసుకురావ టానికి).

2 ఆకాశాలలో, భూమిలో ఉన్న సమస్తమూ ఆ అల్లాహ్ దే. తిరస్కారుల కొరకు కఠినశిక్ష మూలంగా వినాశం ఉంది.

3 వారు పరలోకానికి బదులు ప్రాపంచిక జీవితాన్నే ప్రేమిస్తున్నారు. అల్లాహ్ మార్గం నుంచి (ప్రజలను) ఆపుతూ అందులో

1. ఈ విషయమే ఈ గ్రంథంలో మరికొన్ని చోట్ల కూడా చెప్పబడింది. ఉదాహరణకు :
 1. “మిమ్మల్ని కారు చీకట్ల నుంచి వెలికితీసి వెలుగు వైపుకు తెచ్చేందుకు తన దాసునిపై స్పష్టమయిన సూచనలు అవతరింపజేసేది ఆయనే కదా!” (హదీద్ - 9)
 2. “అల్లాహ్ విశ్వాసుల రక్షకుడు. ఆయన వారిని అంధకారాల నుండి వెలికితీసి జ్యోతి వైపుకు తీసుకువస్తాడు.” (అల్ బఖర - 257)
2. సన్మార్గం చూపటం వరకే ప్రవక్త పని. ఎవరయినా ఆ మార్గాన్ని అవలంబించారంటే కేవలం దైవకృపతోనే, దైవాజ్ఞతోనే అవలంబిస్తారు. ఎందుకంటే అసలైన మార్గదర్శి ఆయనే. ఎవరి విషయంలోనయినా దైవాజ్ఞ గనక కాకపోతే ప్రవక్త ఎంతగా బోధపరచినా వారికి సన్మార్గ భాగ్యం ప్రాప్తించదు. ఇలాంటి ఉదాహరణలు ప్రవక్తల గాథల్లో కోకొల్లలు. అంతిమ దైవప్రవక్త ముహమ్మద్ (స) వారు ఎంతగా పరితపించినా తన పినతండ్రి అబూతాలిబ్ ను ముస్లింగా మార్చలేకపోయారన్నది గమనార్హం.

سُورَةُ اِبْرَاهِيمَ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الرَّسْمِ الَّذِي أَنْزَلْنَاهُ لِيُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ۝

اللّٰهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَيُؤْتِيْ الْمَالَكِيْنَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيْدٍ ۝

الَّذِيْنَ يَسْتَجِیْبُ دُعَآءِ الدُّعِيَّآءِ الَّذِيْنَ اَعْلَى الْاَعْرَاقِ وَيَصُدُّ عَنْ

వక్రతను సృజించగోర్తున్నారు. ³ మార్గభ్రష్టతలో వారు చాలా దూరం వెళ్ళిపోయారు. ⁴

4 మేము ఏ ప్రవక్తను పంపినా, అతడు విషయాన్ని స్పష్టంగా విడమరచి చెప్పడానికి వీలుగా తన జాతి వారి భాషలో మాట్లాడేవానిగా చేసి పంపాము. ⁵ ఆపైన అల్లాహ్ తాను కోరినవారిని అపమార్గం పట్టిస్తాడు, తాను కోరిన వారికి సన్మార్గం చూపిస్తాడు. ఆయన సర్వాధిక్యుడు, వివేకవంతుడు. ⁶

5 మేము మూసాకు మా సూచనలిచ్చి పంపుతూ, “నువ్వు నీ జాతి వారిని అంధకారాల నుంచి వెలికి తీసి - వెలుగులోకి తీసుకురా. ⁷ అల్లాహ్ యొక్క

سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُوتَهَا عَوجًا ۖ اُولٰٓئِكَ فِي ضَلٰلٍۭ بَعِيْدٍ ﴿٤﴾

وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا يَلْسٰنًا قَوْمِهٖ لِیُبَيِّنَ لِهٖمْ

فَبِیضُ اللّٰهُ مِنْ يَّشَآءُ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ ۗ

وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٥﴾

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰٓیَ بِآیٰتِنَا اَنْ اَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمٰتِ

3. అంటే ఇస్లాం ప్రబోధనల పట్ల ప్రజల్లో అపోహల్ని పెంచిపోషించే ఉద్దేశంతో వాటిలో తప్పులెన్నుతూ ఉంటారు. ఒక విషయాన్ని దాని సందర్భం నుంచి తప్పించి, వక్రీకరించేందుకు యత్నిస్తారు. లేదా మూలాంశాన్ని తమ మనో వాంఛల కనుగుణంగా మలచుకునే ప్రయత్నం చేస్తారు.
4. ఎందుకంటే వారిలో పైన పేర్కొనబడినటువంటి రుగ్మతలెన్నో చోటుచేసుకున్నాయి. పరలోకంకన్నా ప్రాపంచిక జీవితానికి ప్రాధాన్యత ఇవ్వటం, దైవమార్గం నుంచి ప్రజలను అపటం వాటిలో కొన్ని మాత్రమే.
5. ఇది కూడా దేవుని గొప్ప ఉపకారమే. మానవుల మార్గదర్శకత్వం కోసం ఆయన తన గ్రంథాలను అవతరింపజేయటంతోపాటు, తన ప్రవక్తలను కూడా పంపాడు. అంతేకాదు, ఆ ప్రవక్తలు తమ జాతి ప్రజలు మాట్లాడే భాషలో బోధపరచే వారుగా చేసి పంపాడు. ప్రజలు తొందరగా అర్థం చేసుకోవాలన్నదే దీని ముఖ్యోద్దేశం.
6. అయితే ప్రవక్త ఎంత చక్కగా బోధపరచినా, విషయాన్ని ఎంతగా విడమరచి చెప్పినా అల్లాహ్ కోరనంతవరకూ ఎవరికీ సన్మార్గ భాగ్యం లభించదు.
7. ఓ ముహమ్మద్ (సల్లల్లాహు అలైహి వ సల్లం)! మేము నిన్ను నీ జాతి వారి వద్దకు పంపినట్లే, నీపై ఖుర్ఆన్ గ్రంథాన్ని అవతరింపజేసినట్లే పూర్వం మేము మూసా (అలైహిస్సలాం)కు కూడా సూచనలిచ్చి అతని జాతి ప్రజల వద్దకు పంపాము.

మహోపకారాలను వారికి జ్ఞాపకం చేయి” అని చెప్పిన సందర్భాన్ని (గుర్తుకు తెచ్చుకోండి). నిశ్చయంగా ఇందులో సహన మూర్తులు, కృతజ్ఞతా మనస్సులైన ప్రతి ఒక్కరికీ సూచనలు ఉన్నాయి. 9

6 మూసా తన జాతి వారితో ఇలా అన్నప్పటి విషయం కూడా గుర్తుంచుకో దగినదే : “అల్లాహ్ మీకు చేసిన మేళ్యను జ్ఞాపకం చేసుకోండి - మిమ్మల్ని తీవ్రంగా వేధిస్తూ ఉన్న ఫిరోసు జనుల చెరనుండి ఆయన మీకు విముక్తిని కల్పించాడు. వారు

إِلَى النَّوْرِ وَذَكَرَهُمْ بِأَيْمِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ①

وَإِذْ قَالَ لَمُوسَى لِقَوْمِهِ إِذْ كُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنجَيْنَاكُمْ مِنَ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ وَ يَدْبَحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ

అవిశ్వాసం, అజ్ఞానాంధకారంలో మగ్గుతూ ఉన్న బనీ ఇస్రాయిల్‌ను విశ్వాసం, కాంతిరేఖల వైపుకు తెచ్చేందుకే మేము అతన్ని నియమించి పంపాము. ‘సూచనలు’ అంటే అల్లాహ్ మూసా (అలైహిస్సలాం)కు ఇచ్చిన మహిమలు. లేక బనీ ఇస్రాయిల్ సూరాలో పేర్కొనబడిన 9 మహిమలు కూడా కావచ్చు.

8. ఆయతులో ‘అయ్యామిల్లాహ్’ అనబడింది. అంటే ఇస్రాయిల్ సంతతి వారికి దేవుడు చేసిన మహోపకారాలని ఇక్కడ భావం. ఆ మహోపకారాల గురించి ఇంతకు ముందు కూడా అనేకసార్లు ప్రస్తావించటం జరిగింది. ‘వారు ఎదుర్కొన్న సంక్లిష్ట ఘడియలను, ఆ సమయంలో అల్లాహ్ వారిపై కురిపించిన అనుగ్రహాలను జ్ఞాపకం చెయ్యి’ అన్న అర్థం కూడా వస్తుంది. ఆ సందర్భాలలో అల్లాహ్ వారిని గండం నుంచి గట్టెక్కించాడు. వాటిలో కొన్ని సంఘటనలు ఈ సూరాలో కూడా రాబోతున్నాయి.

9. ‘సహనం’, ‘కృతజ్ఞత’ - ఈ రెండూ ఎంతో ఉత్తమమైన గుణాలు. విశ్వాసం వీటిమీదనే ఆధారపడి ఉంటుంది. అందుకే ఇక్కడ కేవలం ఆ రెండిటిని మాత్రమే ప్రస్తావించటం జరిగింది. మూలంలో వీటికోసం ‘సబ్బార్’ మరియు ‘షకూర్’ అనే పదాలు వాడ బడ్డాయి. సబ్బార్ అంటే అత్యధికంగా సహనం వహించేవాడు, షకూర్ అంటే అత్యధికంగా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకునేవాడు. కృతజ్ఞతకు ముందు సహనం గురించి ప్రస్తావించటం గమనార్హ విషయం. సహనంతోనే కృతజ్ఞత వస్తుంది. అందుకే మహనీయ ముహమ్మద్ (సఅసం) ఈ విధంగా ప్రవచించారు: “విశ్వాసి వ్యవహారం కూడా కడు విచిత్రమైనది. అల్లాహ్ అతని కోసం ఏ నిర్ణయం చేసినా అది అతని పాలిట శ్రేయస్కరంగా పరిణమిస్తుంది. ఆ నిర్ణయం వల్ల అతనికి బాధకలిగి, దానిపై

మీ కొడుకులను చంపేసి, మీ స్త్రీలను మాత్రమే బ్రతకనిచ్చేవారు. ఇది మీకు మీ ప్రభువు తరఫున పెద్ద పరీక్షగా¹⁰ ఉండేది.”

7 “మీరు గనక కృతజ్ఞులుగా మెలిగితే, నేను మీకు మరింత అధికంగా అనుగ్రహిస్తాను.¹¹ ఒకవేళ మీరు గనక (చేసిన) మేలును మరచిపోతే నిశ్చయంగా నా శిక్ష చాలా కఠినమైనది¹² (అని మరువకండి)” అని మీ ప్రభువు మిమ్మల్ని సావధాన పరచిన విషయాన్ని జ్ఞాపకం ఉంచుకోండి!¹³

8 మూసా ఇంకా ఇలా అన్నాడు : “ఒకవేళ మీరూ, భూమండలంలోని వారందరూ కూడా దేవుని పట్ల, మేలును మరచి ప్రవర్తించినా (ఆయనకు వాటిల్లే నష్టం

بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ۝

وَإِذ تَأْتِيَنَّا بَكْمُؤْمِنِينَ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ۝

۝

وَقَالَ مُوسَىٰ إِنَّ تَكْفُرًا وَأَنْتُمْ وَمَن فِي الْأَرْضِ

جَمِيعًا قَاتِلَ اللَّهِ لَعْنَةُ حَمِيدٌ ۝

అతను సహనం వహిస్తే అది కూడా అతనికి మేలే చేకూరుస్తుంది. ఒకవేళ అతనికేదైనా సంతోషం కలిగి దానిపై అతను కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా మెలిగితే అది కూడా అతని పాలిట శుభకరమే అవుతుంది.” (సహీహ్ ముస్లిం - కితాబుజ్జుద్దా)

10. అదొక పెద్ద పరీక్షగా పరిణమించినా, అల్లాహ్ మిమ్మల్ని ఆ ఆపద నుంచి విముక్తినిచ్చి మహోపకారం చేశాడు. అందుకేనేమో కొంతమంది అనువాదకులు ఆయతులోని ‘బలావున్’ అనే పదాన్ని పరీక్ష అని అనువదిస్తే, మరికొందరు ‘ఉపకారం’ అని తర్జుమా చేశారు.
11. దేవుడు చేసిన మేలును దాసులు మరువకూడదు. పైగా ఆ మేళ్లకుగాను వారు కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా వ్యవహరించాలి. కృతజ్ఞతా భావం వల్ల అనుగ్రహాలలో మరింత సమృద్ధి జరుగుతుంది. మరిన్ని కానుకలను దేవుడు వొసగుతాడు.
12. దేవుడు చేసిన మేళ్ళను మరచిపోవటం (కృతఘ్నతకు పాల్పడటం) తీవ్రమయిన విషయం. మేలును మరచిన వారిపై దేవుడు ఆగ్రహిస్తాడు. “స్త్రీలలో చాలామంది తమ భర్తల పట్ల కృతఘ్నులుగా మెలగటం వల్ల నరకంలోకి పోతార”న్న మహాప్రవక్త (స) ప్రవచనం ఈ సందర్భంగా గమనించదగినది (సహీహ్ ముస్లిం).
13. ఈ విధంగా నొక్కి చెప్పటాన్నిబట్టి అల్లాహ్ దృష్టిలో ఇది ఎంత ముఖ్యమైన విషయమో అవగతం అవుతోంది. ఇందులో దేవుని తరఫున హెచ్చరిక ఉంది (ఇబ్నై కసీర్).

ఏమీ లేదు) ఆయన ఏ అక్కరా లేనివాడు, ప్రశంసనీయుడు.”¹⁴

9 ఏమిటి, మీకు పూర్వం గతించిన వారి సమాచారాలు మీకు చేరలేదా? నూహ్ జాతి, ఆద్, సమూదు జాతి, ఇంకా వాటి తరువాత వచ్చిన వారి సంగతులు, వారి గురించి అల్లాహ్ కు తప్ప ఇంకెవరికీ తెలియదు. వారి వద్దకు వారి ప్రవక్తలు స్పష్టమైన నిదర్శనాలు తీసుకుని వచ్చారు. కాని వాళ్ళు తమ చేతులను తమ నోటిలో పెట్టుకున్నారు.¹⁵ “మీకు ఏ

الَّذِينَ مِنْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ
وَشُعُوبٍ ۗ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ ۗ لَا يَعْلَمُهُمْ
إِلَّا اللَّهُ ۗ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا

14. కృతజ్ఞతా భావం మనిషి స్వయానికే లాభం చేకూరుస్తుంది. అలాగాకుండా అతడు కృతఘ్నునిగా వ్యవహరించటం వల్ల దైవానికి కలిగే నష్టం ఏమీ ఉండదు. ఎటొచ్చీ నష్టపోయేది మానవుడే. లోకమంతా దేవుని ఉపకారాలను మరచిపోయినా దైవానికి అనర్థం ఏమీ కలగదు. హదీసె ఖుద్సీలో ఇలా వుంది : “ఓ నా దాసులారా! మీ ప్రప్రథములు, మీ కట్టకడపటివారు, ఇంకా సమస్త మానవులు, జిన్నులు మీలోని అత్యధిక ధర్మపరాయణుని హృదయంలా పరివర్తన చెందినా (అంటే అందరూ నికార్నయిన దైవభక్తిపరులుగా మారిపోయినా) దానివల్ల నా పాలనలో, సామ్రాజ్యంలో, వైభవంలో ఎలాంటి వృద్ధి జరుగదు. నా దాసులారా! మీ ప్రథములు, చివరివారూ, ఇంకా సమస్త మానవులు, జిన్నులు మీలోని పరమ దుర్మార్గుని హృదయంగా మారిపోయినా నా పాలనలో, సామ్రాజ్యంలో ఏ లోటూ ఏర్పడదు. నా దాసులారా! మీ తొలివారు, తుదివారు, ఇంకా సమస్త మానవులు, జిన్నులు - అందరూ ఒక మైదానంలో గుమిగూడి నన్ను అర్థించినా, నేను ఒక్కో వ్యక్తికి అతని అభ్యర్థన మేరకు ప్రసాదించినా నా ఖజానాలో, నా సామ్రాజ్యంలో ఏర్పడే లోటు అత్యల్పమే. సూదిని సముద్రంలో ముంచి తీయటం వలన సముద్రపు నీటిలో ఏర్పడే లోటు ఎంతో ఇదీ అంతే.” (సహీహ్ ముస్లిం - కితాబుల్ బిర్)

15. ఈ పదానికి విద్వాంసులు పలు అర్థాలు చెప్పారు. ఉదాహరణకు : 1. వారు తమ చేతులను తమ నోళ్ళలో పెట్టుకుని, ‘మేము చెప్పేది ఒక్కటే-అదేమిటంటే నీ మాటను మేము త్రోసిపుచ్చుతున్నాము’ అని అన్నారు. 2. వారు తమ చేతి వ్రేళ్లను తమ నోళ్ల వైపుకు సంజుచేస్తూ, ‘నోరు మూసుకోండి, వీళ్లు వినిపించే సందేశాన్ని అసలు పట్టించుకోకండి’ అని అన్నారు. 3. వారు ఆశ్చర్యార్థకంగా తమ చేతులను తమ నోళ్లపై పెట్టుకున్నారు (నవ్వు ఆపుకుంటూ ఉన్నట్టుగా). 4. వారు తమ చేతులను

విషయం ఇచ్చి పంపటం జరిగిందో దాన్ని మేము తిరస్కరిస్తున్నాము. ఏ విషయం వైపుకు మీరు మమ్మల్ని పిలుస్తున్నారో దానిపై మాకు తీవ్రమైన సందేహం ఉంది”¹⁶ అని అన్నారు.

10 “ఏమిటీ, భూమ్యాకాశాల నిర్మాత అయిన అల్లాహ్ పైనే మీకు అనుమానం ఉందా? మీ పాపాలన్నింటినీ క్షమించి,¹⁷ ఒక నిర్ణీత కాలం వరకు మీకు గడువు ఇవ్వడానికే ఆయన మిమ్మల్ని పిలుస్తున్నాడు” అని వారి ప్రవక్తలు అన్నారు. దానికి వారు, “మీరూ మాలాంటి మనుషులే తప్ప మరేమీ కాదు.¹⁸ మా తాత ముత్తాతలు పూజిస్తూ వచ్చిన దేవుళ్ళ ఆరాధన నుండి మమ్మల్ని ఆపాలన్నది మీ ఉద్దేశం.¹⁹ మరైతే సృష్టమైన ప్రమాణాన్ని మా ముందు తీసుకురండి”²⁰ అని చెప్పారు.

أَيُّدِيكُمْ فِي آفْوَاهِهِمْ وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ وَإِنَّا لَلْغِي سِكِّ مِمَّا تَدْعُونَ إِلَيْهِ مُؤْمِنِينَ

قَالَتْ رُسُلُهُمْ إِنِّي اللَّهُ شَكُّ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَدْعُكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى قَالُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا كَذِبٌ مُّتَّبِعُونَ وَإِنَّا لَنَرِيكُمْ كَاذِبِينَ

ప్రవక్తల నోటికి అడ్డుగా పెట్టి, ‘చాల్లే ఊరుకోండి’ అని అన్నారు. 5. వారు కోపాన్ని పట్టలేక తమ చేతులను తమ నోళ్లలో పెట్టుకుని కరచుకున్నారు. ఉదాహరణకు కవటులు “మీపై ఉన్న కసితో తమ వ్రేళ్ళు కొరుక్కుంటారు” (ఆలి ఇబ్రాహీం - 119)- ఇమామ్ షాకానీ, ఇమామ్ తబ్రీ వంటి వారు ఈ ఆఖరి భావాన్నే తీసుకున్నారు.

16. ఆయతులో ‘మురీబ్’ అని ఉంది. అంటే మనసును మాటిమాటికీ తొలచివేస్తూ ఉండే సందేహం.
17. మీ బాగోగుల్ని కోరే సృష్టికర్తపైనే మీకు అనుమానం ఉందా? ఇంతకన్నా దౌర్భాగ్యం ఇంకేముంటుందీ? అన్నది ప్రవక్తల మాటల్లోని అంతరార్థం.
18. అందరిలాంటి మనిషి దైవసందేశాన్ని ప్రజల వద్దకు ఎలా తీసుకువస్తాడు? అని అవిశ్వాసులు వాపోయేవారు.
19. తాతముత్తాతల ఆచార సంప్రదాయాలు సదా ప్రజలకు సత్యపథంలో అవరోధాలుగానే నిలిచాయి. ఈనాడు మీరు పిలిచే ధర్మం కోసం, ఒక్కగానొక్క దేవుని కోసం మేము

11 వారి ప్రవక్తలు వారితో ఇలా అన్నారు: “అవును, మేమూ మీలాంటి మనుషులమే. అయితే అల్లాహ్ తన దాసులలో తాను కోరిన వారిపై ప్రత్యేకంగా దయ దలుస్తాడు.²¹ అల్లాహ్ అనుజ్ఞ లేకుండా మేము ఏ ప్రమాణాన్ని కూడా మీ వద్దకు తేలేము.²² విశ్వాసులైనవారు కేవలం అల్లాహ్ నే నమ్ముకోవాలి.²³

12 “ఇంతకీ మనం అల్లాహ్ ను ఎందుకు నమ్మకూడదు? మనకు మన మార్గాలను చూపింది ఆయనే కదా! దైవసాక్షి! మీ వేధింపులపై మేము ఓపిక పడతాము. నమ్ముకునే వారు అల్లాహ్ ను మాత్రమే నమ్ముకోవాలి.”²⁴

قَالَتْ لَهُمْ رَسُولُهُمْ إِنَّ مَعَنَا الْبَشَرُ وَمَثَلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطٰنٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَىٰ اللَّهُ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٢﴾

మా పూర్వీకులు పూజించిన ఇంతమంది దేముళ్ళను వదలుకోవాలా? ఇదెలా సాధ్యం? అని వారు మండిపడేవారు.

20. ప్రమాణాలు, సూచనలు ప్రవక్తల దగ్గర లేవని దీని అర్థం కాదు. సూచనలు వారి వెంట ఉండేవి. కాని అవిశ్వాసులు ఉన్న సూచనలను వదిలేసి లేని సూచనల కోసం డిమాండు చేసేవారు. మక్కాలోని ముఖిక్కులదీ ఇదే వరస. వారు మహాప్రవక్త (సఅసం)ను చిత్రవిచిత్రమైన మహిమల కోసం డిమాండు చేసేవారు. బనీ ఇస్రాయిల్ సూరాలో ఈ వివరాలు రానున్నాయి.
21. మానవమాత్రులు దైవప్రవక్తలు కాలేరన్న మీ అభిప్రాయం సరైనది కాదు. మానవతకు సన్మార్గం చూపటానికి దేవుడు మానవుల్లో నుంచే తాను కోరిన వారిని ఎన్నుకుని, వారి ద్వారా తన సందేశాన్ని అందజేస్తాడు అని ప్రవక్తలు సమాధానమిచ్చారు.
22. మహిమలు ఎవరికి చూపాలి? ఎప్పుడు చూపాలి? ఏ మహిమ చూపాలి? అసలు మహిమను చూపాల్సిన అవసరం ఉందా లేదా? - ఇవన్నీ దైవాధీనం. ఆ విషయంలో మాకు ఎలాంటి అధికారం లేదు అని దైవప్రవక్తలు చెప్పారు.
23. ఇక్కడ “విశ్వాసులైన వారు” అనే పదానికి భావంలో మొట్టమొదటి వరుసలో దైవ ప్రవక్తలు వస్తారు. ప్రవక్తలు నిత్యం దైవాన్నే నమ్ముకుంటారు. దైవంపైనే భారం మోపుతారు. అందుచేతనే అడుగడుగునా ఆయన మాకు మార్గదర్శకత్వం

13 తిరస్కారులు తమ ప్రవక్తల నుద్దేశించి, “మేము మిమ్మల్ని దేశం నుంచి వెళ్ళగొడ్డాము. లేదంటారా, మీరు మా మతంలోకి తిరిగి వచ్చేయండి” అని బెదిరించారు. అప్పుడు వారి ప్రభువు వారి వద్దకు ‘వహీ’ (సందేశం) పంపిస్తూ, “మేము ఈ దుర్మార్గులను నాశనం చేస్తాము.”²⁵

14 “వారి తరువాత మేము మిమ్మల్ని ఈ ధరణిపై వసంపజేస్తాము.”²⁶ నా సమక్షంలో నిలబడే విషయమై భయపడేవారికి, నా హెచ్చరికపై భీతిలేవారికి లభించే బహుమానం ఇది”²⁷ (అని అభయమిచ్చాడు).

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ
لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ
الظَّالِمِينَ ﴿١٣﴾

وَلَنُؤْتِيَنَّكُمْ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ ذَلِكُمْ لِمَنْ خَافَ
مَقَامِي وَعَاذَ عِبَادِي ﴿١٤﴾

వహిస్తున్నప్పుడు మేము ఆయన్ని గాక మరెవరిని నమ్ముకోవాలి? అని ప్రవక్తలు స్పందించారు.

24. దుష్టశక్తుల కీడు నుంచి సజ్జనులను కాపాడేవాడు అల్లాహ్‌యే. కాబట్టి ఎంతసేపటికీ మహిమల కోసం ప్రాకులాడే బదులు ఆయన శక్తియుక్తులపై నమ్మకం కలిగి ఉండటం సమంజసం. ఒకవేళ మహిమలు అంతగా అవసరం అనుకుంటే ఆయనే వాటిని పంపిస్తాడు అన్నది ప్రవక్తల మాటల్లోని ఆంతర్యం.

25. ఖుర్ఆన్‌లో ఇతరచోట్ల కూడా దేవుడు ఈ విధంగా అభయమిచ్చాడు. ఉదాహరణకు: 1. “మేము పంపిన దాసులకు (ప్రవక్తలకు) తప్పక సహాయం చేయటం జరుగుతుంది. మా సైన్యమే తప్పక గెలుస్తుంది అన్న మా నిర్ణయం ముందుగానే జరిగిపోయింది” (సాఫాత్ : 171-173). 2. “నేనూ, నా ప్రవక్తలు మాత్రమే ప్రాబల్యం వహిస్తాము అని అల్లాహ్ రాసిపెట్టేశాడు” (ముజాదల-21).

26. ఈ విషయాన్ని కూడా దేవుడు తన గ్రంథంలో పలుచోట్ల పలు విధాలుగా విశదీకరించాడు - 1. “జబూర్‌లో మేము హితోపదేశం చేసిన తరువాత, మా పుణ్యదాసులు భూమికి వారసులవుతారని వ్రాశాము” (అంబియా - 105).

2. అల్ ఆరాఫ్ సూరాలోని 128, 137 ఆయతులను కూడా చూడండి.

ఈ వాగ్దానం మేరకు దేవుడు తన అంతిమ దైవప్రవక్త ముహమ్మద్ (సఅసం)కు సహాయం అందించాడు. ఆయన (స) ఇష్టం లేకపోయినప్పటికీ - గత్యంతరం లేని పరిస్థితిలో - మక్కా నుంచి మదీనాకు వలసపోవలసి వచ్చింది. కాని ఆ తరువాత

15 వారు తీర్పును కోరారు.²⁸ (అప్పుడు) పొగరుబోతు, సత్యవిరోధి అయిన ప్రతి ఒక్కడూ పరాభవం పాలయ్యాడు.

16 అతడి (చావు) వెనుకే నరకం ఉన్నది. అక్కడ అతడికి త్రాగటానికి చీము నెత్తురుతో కూడుకున్న నీరు ఇవ్వబడుతుంది.²⁹

وَأَسْفَعْنَا وَغَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيبٍ ﴿١٥﴾

مِنْ زَلِيلِهِ جَهَنَّمَ وَيُسْقَى مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ ﴿١٦﴾

- కొన్నేండ్లలోనే ఆయన (స) విజేతగా మక్కాకు తిరిగి వచ్చారు. ఒకప్పుడు మక్కాలో ఆయన్ని (స) నానా హింసలు పెట్టిన దుర్మార్గులు ఆ రోజు ఆయన (స) ఎదుట తలలు వంచుకుని నిస్సహాయులై నిలబడ్డారు. కాని ఆయన (స) మాత్రం పగతీర్పు కోలేదు. 'ఈ రోజు మీపై ఎలాంటి ఫిర్యాదూ లేదు' అంటూ అందరినీ వదలివేశారు.
27. ఈ విషయమే మరో చోట ఇలా చెప్పబడింది: 1. "తన ప్రభువు ఎదుట నిలబడవలసి ఉంటుందని భయపడుతూ, తన మనోవాంఛలను అదుపులో పెట్టుకున్న వ్యక్తికి స్వర్గ నివాసం లభిస్తుంది (నాజియాత్ - 40, 41). 2. రహ్మాన్ సూరాలో ఇలా వుంది - "తన ప్రభువు ఎదుట నిలబడవలసి ఉందని భయపడుతూ ఉండే వ్యక్తి కోసం రెండు (స్వర్గ) తోటలున్నాయి." (46)
28. దేవుని తీర్పు కోసం అర్థించిన వారు దుర్మార్గులైన ముష్రీక్కులు కూడా కావచ్చు. ఉదాహరణకు : అన్ఫాల్ సూరాలో అవిశ్వాసులు ఈ విధంగా ప్రార్థించారు : "అల్లాహ్! ఈ సత్యం (ఖుర్ఆన్) నీ దగ్గర నుంచే వచ్చినదైతే, నువ్వు మాపై ఆకాశం నుంచి రాళ్ల వర్షమైనా కురిపించు లేదా మాపై ఏదైనా బాధాకరమైన శిక్షనయినా అవతరింప జెయ్యి" (32). బద్ర యుద్ధ సందర్భంగా కూడా ముష్రీక్కులు ఈ విధంగానే కోరుకున్నారు. అన్ఫాల్ సూరాలోని 19వ వచనంలో అల్లాహ్ దాన్ని ప్రస్తావించాడు. ఒకవేళ ఈ విధంగా తీర్పును కోరినవారు దైవప్రవక్తలనుకుంటే, దేవుడు వారి మొరను ఆలకించి వారికి తోడ్పాటును అందించాడు. దుష్టులను శిక్షించాడు అని భావం వస్తుంది.
29. అది నరకవాసుల శరీరాల నుంచి ప్రవహించిన చీము, నెత్తురు (సదీద్) అయి ఉంటుంది. వారికి దాహం అయినప్పుడు త్రాగటానికి అది ఇవ్వబడుతుంది. కొన్ని హదీసుల్లో అది "నరకవాసుల శరీరాల నుంచి పిండబడిన పసరు (ఉసారతు అహ్ లిన్నారి)"గా అభివర్ణించబడింది (మున్నద్ అహ్మద్-సంపుటి: 5, పేజీ-171). మరికొన్ని హదీసుల ప్రకారం ఈ నీరు (సదీద్) ఎంత వేడిగా ఉంటుందంటే నరకవాసి దాన్ని త్రాగటానికి నోటి దగ్గరకు తీసుకోగానే అతని ముఖంపైని చర్మం ఉడికి

17 అతడు అతి కష్టమీద ఒక్కొక్క గుక్కెడు త్రాగుతాడు. కాని గొంతులోకి దించలేక పోతాడు. అన్నిచోట్ల నుంచీ మృత్యువు వచ్చి కబళించబోతున్నట్లు అతనికి అనిపిస్తుంది. కాని అతడు చావడు.³⁰ మరి అతడి వెనుక కూడా మరో దుర్భరమైన శిక్ష ఉంటుంది.

18 తమ పరిపోషకుని పట్ల తిరస్కార వైఖరిని అవలంబించిన వారి ఉపమానం వారి కర్మలు తుఫాను రోజున వీచే పెను గాలి వాతన పడిన బూడిద లాంటివి.³¹ తాము చేసుకున్న కర్మలలో దేనిపైనా వారికి అధికారం ఉండదు. బహు దూరపు మార్గభ్రష్టత అంటే ఇదే.

19 ఏమిటీ, అల్లాహ్ భూమ్యాకాశాలను సత్యబద్ధంగా (అత్యంత యుక్తితో) సృష్టించటాన్ని నువ్వు చూడటం లేదా? ఆయన గనక తలచుకుంటే మీ అందరినీ తుదముట్టించి, మరో సరికొత్త సృష్టిని తేగలడు.

20 అలా చేయటం అల్లాహ్ కు ఏమాత్రం కష్టతరం కాదు.³²

يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُبِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِنْ وَرَائِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ ۞

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فُيَومًا حَاصِفٌ لَا يَتَذَكَّرُونَ وَمَا كَسَبُوا عَلَىٰ شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ الصَّلَاةُ الْبَعِيدُ ۞

الَّذِينَ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ خَالِقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بِالْحَقِّ إِنَّ يَأْتِيهِمْ هَيْبَةُ يَوْمِهِمْ

وَمَا ذَلِكُ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ۞

క్రిందపడిపోతుంది. ఆ నీరును ఒక గుక్కెడు త్రాగగానే కడుపులోని ప్రేగులు మల విసర్జనా మార్గం నుంచి బయటికి వచ్చేస్తాయి. (అల్లాహ్ మనల్ని రక్షించుగాక!)

30. ఈ యాతనలను భరించలేక అతను మరణాన్ని కోరుకుంటాడు. కాని ఇక అతనికి మరణమనేదే ఉండదు. శాశ్వతమైన నరక యాతనను అనుభవిస్తూ ఉండటమే అతని పని.

31. ప్రళయదినాన దైవ తిరస్కారుల కర్మలకు పట్టే గతి కూడా అలాంటిదే. వారి కర్మలకు ఏ విధమైన మంచి ఫలితమూ లభించదు.

32. మీరు గనక ఈ ధిక్కార వైఖరిని మానుకోకపోతే దేవుడు మిమ్మల్ని తుదముట్టించి,

21 వారంతా అల్లాహ్‌కు ఎదురుగా నిలబడతారు. 33 అప్పుడు బలహీనులు, (ప్రపంచంలో) పెద్ద మనుషులుగా చలామణి అయినవారిని ఉద్దేశించి, “మేము (ఒకప్పుడు) మీకు అనుయాయులుగా ఉండేవాళ్ళం. మరి మీరు ఇప్పుడు మా నుంచి దైవశిక్షలలో ఏ కొంచెమైనా శిక్షను తొలగించగలరా?” అని అడుగుతారు. దానికి వారు ఇలా సమాధానమిస్తారు : “అల్లాహ్ గనక మాకు సన్మార్గం చూపి ఉంటే మేము కూడా తప్పకుండా మీకు మార్గదర్శకత్వం వహించి ఉండేవాళ్ళం. ఇప్పుడు మనం అసహనాన్ని ప్రదర్శించినా, సహనం వహించినా ఒక్కటే. మనకిక తప్పించుకునే మార్గం ఏదీ లేదు.” 34

وَرَوَّاهُ اللَّهُ جَبِيحًا فَقَالَ الضُّعْفُورُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُعْتَدُونَ عَدَابِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا الْوَيْهَدْنَا لِلَّهِ لَهْدَيْنِكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَجْرُ عَادًا أَمْ صَبْرًا مَا لَنَا مِنَ مَحِيصٍ ①

మీ స్థానంలో ఇంకొకరిని తీసుకువస్తాడు. ఈ విషయమే ఫాతిర్ సూరా (15 - 17), ముహమ్మద్ సూరా (38), అల్ మాయిద సూరా (54), నిసా సూరా (133)లలో కూడా చర్చించబడింది.

33. ప్రళయదినాన మహ్షర్ మైదానంలో అందరూ దేవుని ఎదుట హాజరు కావలసిందే. ఆనాడు ఎవరూ ముఖం చాటేయలేరు.

34. కొంతమంది వ్యాఖ్యాతల ప్రకారం ఆనాడు అపరాధులు పరస్పరం ఇలా చెప్పుకుంటారు: “ఈనాడు స్వర్గంలో ప్రవేశించిన వారు ఒకప్పుడు (ప్రపంచంలో) దైవసన్నిధిలో విలసిస్తూ, దీనాతి దీనంగా వేడుకుంటూ ఉండేవారు. కాబట్టి రండి, మనమంతా కలసి - సామూహికంగా - దైవసన్నిధిలో కన్నీరు పెట్టుకుందాం. అత్యంత దీనంగా క్షమాపణకై ఆయన్ని వేడుకుందాం.” వారు అలాగే వేడుకుంటారు. కాని ఫలితం శూన్యం. “స్వర్గవాసులకు వారు వహించిన అత్యుత్తమమైన సహనం మూలంగా స్వర్గం లభించింది. కాబట్టి మనం కూడా సహనం వహిద్దాం రండి” అని చెప్పుకుని సహన దీక్షబూసుతారు. కాని దీనివల్ల కూడా వారికి ఏ ప్రయోజనమూ చేకూరదు. అప్పుడు వారు ఇలా అంటారు: “ఇక మనం సహనం వహించినా, అసహనంతో చిందులేసినా - రెండూ ఒక్కటే.” వారి ఈ సంభాషణ నరకంలోనే జరుగుతుంది. దివ్య ఖుర్ఆన్‌లో ఇతర చోట్ల కూడా ఈ అంశం ప్రస్తావనకు వచ్చింది.

22 సమస్త వ్యవహారంపై తీర్పు జరిగి పోయిన తరువాత పైతాన్ ఇలా అంటాడు³⁵ : “అల్లాహ్ మీకు సత్యబద్ధమైన వాగ్దానం చేశాడు. నేను మాత్రం మీకు చేసిన వాగ్దానాలకు విరుద్ధంగా ప్రవర్తించాను.³⁶ నాకు మీపై ఎలాంటి అధికారమూ లేదు.³⁷ కాకపోతే, నేను మీకు పిలుపునిచ్చాను. మీరు నా మాటలను అంగీకరించారు.³⁸ కాబట్టి మీరు (ఇప్పుడు) నన్ను నిందించకండి; మిమ్మల్ని మీరే నిందించుకోండి.³⁹ మీ మొరలను నేను ఆలకించలేను. నా మొరను మీరూ

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَ الْحَقُّ
وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطٰنٍ
إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُمُونِي وَلَا لَوْمًا
أَنْفُسِكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنَا بِمُصْرِخِي إِيَّاكُمْ لَقَرَاتُ

(ఉదాహరణకు : మోమిన : 47, 48; అల్ ఆరాఫ్ : 38 - 39; అహ్ జాబ్ : 66, 68). అంతేగాక వారు పరస్పరం వాదులాడుకుంటారు. నిందించుకుంటారు. హాష్ మైదానంలో వారు పరస్పరం జగడం చేసుకుంటారని ఇమామ్ ఇబ్నె కసీర్ వ్యాఖ్యానించారు. దీనికి సంబంధించిన మరిన్ని వివరాల కోసం సబా సూరాలోని 31 - 33 ఆయతులను చూడండి.

35. అంటే విశ్వాసులు స్వర్గంలో ప్రవేశించి, అవిశ్వాసులు, ముష్రిక్కులు నరకంలో ప్రవేశించిన తరువాత పైతాన్ నరకవాసులను ఉద్దేశించి ఈ విధంగా చెబుతాడు.
36. అంటే తన ప్రవక్తల మార్గాన్ని అనుసరించినవారే మోక్షం పొందుతారని దేవుడు చేసిన వాగ్దానం నిజమైనది. దానికి ప్రతిగా నేను చేసిన వాగ్దానాలన్నీ బూటకమైనవి, మోసపూరితమైనవి అని పైతాన్ కుండబద్దలు గొట్టినట్టుగా చెబుతాడు. ఆ మాటే మరోచోట ఈ విధంగా ప్రస్తావించబడింది: “పైతాన్ మానవులకు (బూటకపు) వాగ్దానాలు చేసి, వారిలో ఆశలు రేకెత్తిస్తాడు. కాని పైతాన్ వాగ్దానాలన్నీ మోసంతో కూడుకున్నవే.” (నిసా - 120)
37. నా మాటలు ప్రమాణబద్ధమైనవి కావు. నిరాధారమైనవి. అదీగాక నేను ఎన్నడూ మిమ్మల్ని బలవంతం చేయలేదు.
38. నేను కేవలం మీకు పిలుపు ఇచ్చాను. పసలేని నా మాటలను మీరు ఇట్టే నమ్మేశారు. మరోవైపు మీరు ప్రవక్తల ప్రామాణికమైన మాటలను త్రోసివచ్చారు.
39. తప్పంతా మీదేగాని నాది కాదు. మీరు బొత్తిగా ఆలోచించలేదు. స్పష్టమైన దైవ నిదర్శనాలను తేలిగ్గా కొట్టిపారేసి, బూటకపు వాదాన్ని గుడ్డిగా అనుసరించారు.

అలకించలేరు. ⁴⁰ ఇంతకు మునుపు మీరు నన్ను దైవత్వంలో భాగస్థునిగా నిలబెట్టారన్న విషయాన్ని నేను ఎంత మాత్రం ఒప్పుకోను. ⁴¹ నిశ్చయంగా అటువంటి దుర్మార్గుల కోసం వ్యధాభరితమైన శిక్ష ఉంది. ⁴²

23 విశ్వసించి, సత్కార్యాలు చేసినవారు క్రింద సెలయేరులు ప్రవహించే స్వర్గ వనాలలో ప్రవేశింపజెయ్యబడతారు. తమ ప్రభువు అనుజ్ఞపై వారక్కడ కలకాలం ఉంటారు. ⁴³ 'సలామ్'తో సహా అక్కడ వారికి స్వాగతం లభిస్తుంది. ⁴⁴

24 అల్లాహ్ పరిశుద్ధ వచనాన్ని దేంతో పోల్చాడో మీరు గమనించలేదా? అది ఒక పరిశుద్ధ వృక్షం వంటిది. అది బాగా ప్రేక్ష్యానుకుని ఉంది. దాని శాఖలు ఆకాశంలో ఉన్నాయి.

بِمَا تَشْكُرُونَ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾

وَأَدْخِلِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ مَجْرَى
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ
يَحْبِبُونَ فِيهَا اسْمٌ ﴿٢٤﴾

الْمَرْكَبُ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ
طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ ﴿٢٤﴾

40. ఈనాడు మీరు చిక్కుకుని ఉన్న ఆపద నుంచి నేను మిమ్మల్ని గట్టెక్కించలేను. అలాగే మీరు కూడా నన్ను చుట్టుముట్టి ఉన్న దైవాగ్రహం నుంచి కాపాడజాలరు.
41. మీరు నన్ను అల్లాహ్ కు భాగస్థునిగా చేశారన్న విషయాన్ని కూడా నేను త్రోసిపుచ్చుతున్నాను. ఒకవేళ మీరు ఆ పని చేసివుంటే అది మీ మూర్ఖత్వం మాత్రమే. సకల ప్రాణులను పుట్టించినవాడే వారిని కనిపెట్టుకుని ఉంటాడు. ఆయనకు సహవర్తులుగా నిలబడే అర్హత ఎవరికుంది? అని పైతాన్ ఖచ్చితంగా చెప్పేస్తాడు.
42. ఈ వాక్యం కూడా పైతాన్ నోట వెలువడేదేనని, ఇది అతని ప్రసంగం యొక్క ముగింపు వాక్యమని కొందరు అభిప్రాయపడ్డారు. అయితే ఈ చివరి వాక్యం మాత్రం దైవప్రోక్తమని మరి కొంతమంది వ్యాఖ్యాతలు భావిస్తున్నారు.
43. దౌర్భాగ్యులకు, దైవధిక్కారులకు ప్రతిగా అదృష్టవంతులకు, విశ్వాసులకు లభించే స్వాగత సత్కారాలివి. ప్రజలలో విశ్వాస భావాలను ప్రోత్సహించే ఉద్దేశ్యంతోనే ఇక్కడ అవిశ్వాసులతో పాటు విశ్వాసులను కూడా ప్రస్తావించటం జరిగింది.
44. స్వర్గవాసులు అక్కడ పరస్పరం ఇచ్చుకునే కానుక ఒండొకరికి సలాం చేసుకోవటమే. దైవదూతలు కూడా అన్ని ద్వారాల గుండా వచ్చి వారికి సలాం చేస్తూ ఉంటారు.

25 తన ప్రభువు ఆజ్ఞతో అది ఎల్లప్పుడూ పండ్లను ఇస్తోంది. ⁴⁵ ప్రజలు గుణపాఠం నేర్చుకునేందుకుగాను అల్లాహ్ వారి ముందు ఈ ఉపమానాలను వివరిస్తున్నాడు.

26 (దీనికి భిన్నంగా) అశుద్ధ వచనం ఉపమానం అశుద్ధ వృక్షం వంటిది. అది నేల ఉపరితలంపై నుంచే పెకలించి వేయబడింది. దానికి స్థిరత్వం అనేదే లేదు. ⁴⁶

27 విశ్వసించిన వారిని అల్లాహ్ స్థిరమైన మాటపై ప్రాపంచిక జీవితంలోనూ, పరలోకంలోనూ నిలకడను ప్రసాదిస్తాడు. ⁴⁷ అయితే అన్యాయపరులను మాత్రం ఆయన అపమార్గానికి లోను చేస్తాడు. అల్లాహ్ తాను తలచుకున్నది చేసి తీరుతాడు.

تُؤْتِي كُلَّهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٥﴾

وَمَثَلُ الْكَلِمَةِ خبيثَةٍ كَسَجْرَةٍ خبيثَةٍ ۖ جُذُوتُهَا مِنْ
فَوْقِ الْأَرْضِ مَالِهَا مِنْ قَرَارٍ ﴿٤٦﴾

يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ الْكَلِيمَاتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَفِي الْآخِرَةِ ۚ وَلِيَضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ ۖ وَيَعْلَمُ اللَّهُ مَا يَتَّبِعُونَ ﴿٤٧﴾

45. ఎండాకాలమనీ, శీతాకాలమని తేడా లేకుండా అన్ని సీజన్లలోనూ పండ్లనిచ్చే వృక్షం ఎలాంటిదో దైవవిశ్వాసి కూడా అలాంటివాడే. అలాగే విశ్వాసి (మోమిన్) సదాచరణలు రేయింబవళ్లు - క్షణం క్షణం - గగనతలం వైపుకు సాగిపోతుంటాయి. 'పరిశుద్ధ వచనం' (కలిమతున్ తయ్యిబహ్) అంటే అది 'లా ఇలాహా ఇల్లాల్లాహ్' లేక ఇస్లాం. 'పరిశుద్ధ వృక్షం' (షజరతున్ తయ్యిబహ్) అంటే ఖర్జూరపు చెట్టు. ప్రామాణికమైన హదీసు ద్వారా కూడా ఈ విషయం రూఢీ అవుతోంది (సహీహ్ బుఖారీ - కితాబుల్ ఇల్బ్; ముస్లిం - కితాబు సిఫతిల్ ఖియామతి).

46. 'అశుద్ధ వచనం' (కలిమతున్ ఖబీసహ్) అంటే అవిశ్వాసం (కుఫ్ర్) అని భావం. 'అశుద్ధ వృక్షం' (షజరతున్ ఖబీసహ్) అంటే ఉమ్మెత్త చెట్టు అన్నమాట! దాని వ్రేళ్లు పైపైనే ఉంటాయి. ఒక్క తోపు తోస్తే అది పడిపోతుంది. అలాగే అవిశ్వాసి కర్మలు ఏమాత్రం పస లేనివి. అవి ఆకాశానికేగటంగానీ, దైవసన్నిధిలో ఆమోదముద్ర పొందటం గానీ జరగవు.

47. ఇక్కడ నిలకడ లేక స్థిరత్వం అంటే భావం ఏమిటి? దీనికి తాత్పర్యంగా ఉన్న

28 అల్లాహ్ ప్రసాదించిన అనుగ్రహానికి బదులుగా కృతఘ్నతకు పాల్పడి, తమ జాతిని వినాశకర కుహరంలోనికి దించిన⁴⁸ వారివైపు నీవు దృష్టిని సారించలేదా?!

29 అంటే - నరకంలోనికి. వారంతా అందులోకి ప్రవేశిస్తారు. అది అత్యంత చెడ్డ నివాస స్థానం.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ
دَارَ الْبُورِ ۗ

﴿جَهَنَّمَ يَصَلُّونَهَا وَبَسَّ الْقَارِئُ﴾

హదీసులో ఇలా వుంది: “మరణానంతరం సమాధిలో ముసల్మానును ప్రశ్నించినప్పుడు, దానికి సమాధానంగా అతను, అల్లాహ్ తప్ప వేరే దేవుడు లేడనీ, ముహమ్మద్ (స) దైవ సందేశహరుడని చెబుతాడు. ఈ దైవవాక్కు భావం ఇదే.” (సహీహ్ బుఖారీ - ఇబ్రాహీం సూరా వ్యాఖ్యానం ; ముస్లిం - స్వర్గ ప్రకరణం).

మరో హదీసులో ఇలా వుంది - “దాసుణ్ణి సమాధిలో ఉంచి, అతని సావాసులు వెళ్ళిపోయిన తరువాత, అతడు (మృతుడు) వారి పాదరక్షల సవ్వడి వింటాడు. అప్పుడు అతని వద్దకు ఇద్దరు దైవదూతలు వస్తారు. అతన్ని లేపి, ‘ఆ వ్యక్తి గురించి నీ అభిప్రాయం ఏమిటి?’ అని ప్రశ్నిస్తారు. అతను గనక విశ్వాసి అయి ఉంటే ‘ఆయన దైవదాసుడు, దైవసందేశహరుడు’ అని సమాధానం ఇస్తాడు. అప్పుడు దైవదూతలు అతనికి నరక నివాసం చూపెట్టి, ‘దీనికి బదులుగా అల్లాహ్ నీకు స్వర్గంలో నివాసం కల్పించాడు’ అని అంటారు. అతను ఆ రెండు నివాసాలనూ చూసుకుంటాడు. అతని సమాధి అతని పాలిట డెబ్బయి చేతుల బారు విశాలవంతం చేయబడుతుంది. ప్రళయం సంభవించే వరకూ అతని సమాధి అనుగ్రహభరితంగా చేయబడుతుంది” (సహీహ్ ముస్లిం - స్వర్గప్రకరణం). వేరొక ‘అసర్’ ఉల్లేఖనంలో ఇలా ఉంది : నీ ప్రభువు ఎవరు? నీ ధర్మం ఏది? నీ ప్రవక్త ఎవరు? అని దైవదాసుణ్ణి ప్రశ్నించటం జరుగుతుంది. అప్పుడు విశ్వాసి (మోమిన్) అయిన దాసునికి అల్లాహ్ నిలకడను ప్రసాదిస్తాడు. దాంతో అతను “అల్లాహ్ నా ప్రభువు. ఇస్లాం నా ధర్మం. ముహమ్మద్ (స) నా ప్రవక్త” అని తడుముకోకుండా జవాబిస్తాడు (తఫ్సీర్ ఇబ్నె కసీర్).

48. తమ జాతిని వినాశానికి నెట్టివేసిన వారెవరంటే మక్కాకు చెందిన తిరస్కారులు (సహీహ్ బుఖారీ - ఇబ్రాహీం సూరా వ్యాఖ్యానం). వారు ముహమ్మద్ (సఅసం) దైవదౌత్యాన్ని నిరాకరించి, కయ్యానికి కాలుదువ్వి, బద్ర్ యుద్ధంలో ముస్లింలతో తలపడి తమ జాతికి చెందిన ఎంతోమందిని చంపించారు. అదే సమయంలో దైవాన్ని, దైవప్రవక్తను విశ్వసించిన ముస్లింలు, దైవానుగ్రహాల పట్ల కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా వ్యవహరించి స్వర్గ

30 ప్రజలను అల్లాహ్ మార్గం నుంచి పెడత్రోవ పట్టించటానికి వారు అల్లాహ్ కు సహవర్తుల్ని కల్పించారు. “సరే! సుఖాలను జుబ్రుకోండి. చివరికి మీరు మరలిపోవలసింది నరకానికే”⁴⁹ అని (ఓ ప్రవక్తా!) నీవు చెప్పు.

31 (ఓ ప్రవక్తా!) క్రయవిక్రయాలుగానీ, స్నేహ బంధాలుగానీ ఉండని రోజు రాకముందే నమాజులను నెలకొల్పమనీ, మేము ప్రసాదించిన దానిలోనుంచి గోప్యంగానూ, బహిరంగంగానూ ఖర్చు పెట్టమని విశ్వాసులైన నా దాసులకు చెప్పు.⁵⁰

32 భూమ్యాకాశాలను సృష్టించి, ఆకాశాల నుండి వర్షాన్ని కురిపించి, తద్వారా మీ ఆహారం కోసం పండ్లు ఫలాలను ఉత్పన్నం చేసినవాడే అల్లాహ్. ఆయనే తన ఆజ్ఞతో సముద్రంలో నౌకలు నడవటానికి వాటిని మీకు లోబరచాడు. ఆయనే నదీనదాలను మీ అధీనంలో ఉంచాడు.⁵¹

وَجَعَلُوا لِلَّهِ أَدَاءً يُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ
قُلْ تَسْعَوْا فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ ۝۳۰

قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنْفِقُوا
مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ
يَوْمٌ لَا يَبْعِيهِ فِيهِ وَالِخْلَلُ ۝۳۱

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ
وَسَخَّرَ لَكُمْ الْفُلُوكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ
لَكُمْ الْأَنْهَارَ ۝۳۲

ప్రవేశానికి అర్హులయ్యారు. మరోవైపు దైవానుగ్రహాలను కాదన్నవారు నరకానికి పాత్రులయ్యారు.

49. ప్రపంచంలో మీరెన్ని వెర్రివేషాలు వేసినా, ఎంత బులపాటం తీర్చుకున్నా మీ గమ్యస్థానం మటుకు నరకమేనని ఇక్కడ హెచ్చరించటం జరిగింది.

50. నమాజులను నెలకొల్పమన్న ఆదేశంలో అనేక భావాలు ఇమిడి ఉన్నాయి: నమాజులను వేళకు చేయాలి. నమాజులోని ముఖ్యాంశాలన్నింటినీ సజావుగా నెరవేర్చాలి. ఫర్జ్ నమాజులను సామూహికంగా చేయాలి. నమాజులలో మరుపుకు, అలసత్వానికి, సోమరితనానికి ఎలాంటి తావీయకుండా భక్తిశ్రద్ధలతో చేయాలి. నమాజు చేస్తున్నప్పుడు వినమ్రత, దీనావస్థ ఉట్టిపడుతూ ఉండాలి. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే మన నమాజులు దైవప్రవక్త (సఅసం) వారి నమాజులను పోలివుండాలి.

దైవమార్గంలో ఖర్చుపెట్టడమంటే జకాత్ ఇవ్వటం, దానధర్మాలు చేయటమని

33 ఆయనే నిరంతర ప్రయాణం చేస్తూ పోతున్న సూర్య చంద్రులను మీకు లోబరచాడు.⁵² రేయింబవళ్ళను కూడా ఆయన మీ సేవకై కట్టుబడి ఉండేలా చేశాడు.⁵³

وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ
الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۝

భావం. అలాగే బంధుత్వ హక్కులను నెరవేర్చాలి. అగత్యపరులను ఆదుకోవాలి. కేవలం తన కోసం, తన ఆలుబిడ్డల కోసమే ఖర్చుపెట్టుకుని అల్లాహ్ సూచించిన వివిధ పద్ధతుల్ని విస్మరిస్తే అది దైవమార్గంలో 'ఖర్చు' అనిపించుకోదు. తీర్పుదినాన ఎలాంటి లావాదేవీలు, సర్దుబాట్లు జరగవు. ఆ ఘడియ రాకముందే దేవుడిచ్చిన అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోవాలి.

51. దేవుడు తన ప్రాణులకు చేసిన అసంఖ్యాకమైన ఉపకారాలలో మచ్చుకు కొన్ని యిక్కడ ప్రస్తావించబడ్డాయి. ఆయన ఆకాశాన్ని కప్పుగానూ, భూమిని పాన్పుగానూ చేశాడు. ఆకాశం నుంచి వర్షం కురిపించి రకరకాల వృక్షాలను, పచ్చికలను మొలకెత్తించాడు. రకరకాల పంటలు పండించాడు. వాటిలో మనిషికి ఆరోగ్యాన్నీ, శక్తినీ ఇచ్చే రుచికరమైన పండ్లు కూడా ఉన్నాయి. వివిధ రకాల ఆహారధాన్యాలున్నాయి. వాటి రంగు వేరు, రూపాలు వేరు. రుచులు వేరు. వాటి ప్రయోజనాలు కూడా వేర్వేరుగా ఉంటాయి. ఓడలను, పడవలను ఆయన మీకు స్వాధీనపర్చాడు. అవి అలల తాకిడిని తట్టుకుంటూ మిమ్మల్ని దూరతీరాలకు మోసుకుపోతుంటాయి. వాటిద్వారా మీరు ఒక రాజ్యం నుంచి మరో రాజ్యానికి మీ వర్తక సామగ్రిని చేరవేస్తుంటారు. ఇంకా ఆయన నేల నుంచి, పర్వత కనుమల నుంచి నీటి ఊటలను సృష్టించాడు. అవి నదీనదాలుగా, కాలువలుగా ప్రవహిస్తున్నాయి. వాటిద్వారా మీరు దాహం తీర్చుకోవటమే గాక, వ్యవసాయం కూడా చేస్తున్నారు.

52. అవి నిత్యం తమ విధినిర్వహణలో నిమగ్నమై ఉన్నాయి. వాటికి విరామం లేదు. సెలవు లేదు. అలసట లేదు. తమకు నిర్ధారించిన పరిధిని అవి ఎన్నడూ అతిక్రమించవు. వాటి మధ్య ఎన్నడూ ఎలాంటి సంఘర్షణగానీ, వ్యాఘాతంగానీ ఏర్పడదు. ఇదంతా దైవకృప మాత్రమే.

53. రేయింబవళ్ళ మధ్య కూడా ఒక అవగాహన ఉంది. కొన్నిసార్లు రేయి పగలులోని కొంతభాగాన్ని తీసుకుని సుదీర్ఘమవుతే, కొన్నిసార్లు పగలు రేయిలోని కొంతభాగాన్ని ఆక్రమించుకుని పొడవాటి పగలుగా కొనసాగుతుంటుంది. రేయింబవళ్ళ మధ్య గల ఈ పెరుగుదల-తరుగుదల సృష్టి మొదలైనప్పటినుండే ఉంది. అయినప్పటికీ వాటి మధ్య ఎన్నడూ స్పర్ధ రాలేదు. అవ్యవస్థ ఏర్పడలేదు.

34 మరి ఆయనే మీరు అడిగిన దానినల్లా మీకు ఇచ్చి ఉన్నాడు. ⁵⁴ మీరు అల్లాహ్ చేసిన మేళ్లను లెక్కించదలిచినా లెక్కించలేరు. ⁵⁵ నిశ్చయంగా మానవుడు మహా అన్యాయపరుడు, మేలును మరిచేవాడు. ⁵⁶

35 ఇబ్రాహీమ్ (ప్రార్థించిన ఆ సందర్భాన్ని కూడా కాస్త జ్ఞాపకం చేసుకోండి. అతను) ఇలా వేడుకున్నాడు : “నా ప్రభూ! ఈ నగరాన్ని శాంతి భద్రతల నగరంగా చేయి. ⁵⁷ నన్నూ, నా సంతానాన్ని విగ్రహ పూజ నుంచి కాపాడు.”

وَأْتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَآ سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ
لَا تُحْصَوْنَهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴿٥٦﴾

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا
وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ ﴿٥٧﴾

54. అంటే మీరు అర్థించిన మీ జీవితావసరాలన్నింటినీ ఆయన మీకు సమకూర్చాడు. అంతేకాదు - మీరు అడిగిన దాన్నీ ఆయన ఇస్తున్నాడు. మీరు అడగని దాన్ని కూడా ఇస్తున్నాడు. ఎందుకంటే మీకు ఏ ఏ వస్తువుల అవసరం ఉందో, అవి లేకపోవటం వల్ల మీ మనుగడకు ఎలా ముప్పు వాటిల్లుతుందో ఆయనకు తెలుసు. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే భూమండలంపై మీ జీవన వ్యవస్థకు సంబంధించిన సకల వస్తుసామగ్రిని ఆయన మీకు ప్రసాదిస్తున్నాడు.

55. అల్లాహ్ అనుగ్రహాలు అగణ్యమైనవి. వాటిని ఎవరయినా గణించదలిస్తే గణించలేరు. ఆయన చేసిన మేళ్లకు కృతజ్ఞతలు తెలుపుకోదలిస్తే అదీ మీ వల్ల కాదు. దాసులు దేవుని వరాలకు కృతజ్ఞతలు తెలుపుకోవటం కూడా ఒక దైవానుగ్రహమే. ఒక ‘అసర్’ ఉల్లేఖనంలో హజ్రత్ దావూద్ (అలైహిస్సలాం) గారి ప్రవచనం నకలు చేయబడింది - “అల్లాహ్! కృతజ్ఞత తెలుపుకోవటమనేది కూడా నీ తరపున ప్రసాదించబడిన ఒక వరమే అయినపుడు, ఏ రీతిన నేను నీకు కృతజ్ఞతలు తెలుపుకోను?” దానికి సమాధానంగా అల్లాహ్ ఇలా సెలవిచ్చాడు : “దావూద్! ఇప్పుడు నువ్వు కృతజ్ఞతలు చెల్లించావు. ఎందుకంటే నాకు కృతజ్ఞతలు తెలుపుకునే శక్తిలేదని నువ్వు అంగీకరించావు. అదే నీలోని కృతజ్ఞతాభావానికి ప్రతీక.” (తఫ్సీర్ ఇబ్నె కసీర్).

56. దేవుడు చేసిన మేళ్లను మనిషి విస్మరించాడంటే అతను తన ఆత్మకు అన్యాయం చేసుకున్నట్లే లెక్క. ముఖ్యంగా అవిశ్వాసి చాలా అధికంగా దేవుని మహోపకారాలను మరచిపోతుంటాడు.

57. ‘ఈ నగరం’ అంటే ‘మక్కా’ అని భావం. ఇతరత్రా విషయాలను అర్థించేముందు ఆయన (అలైహిస్సలాం) మక్కా నగరాన్ని శాంతియుతంగా ఉంచమని అర్థించటం

36 “నా ప్రభూ! అవి ఎంతో మందిని పెడదారి పట్టించాయి.⁵⁸ కనుక నన్ను అనుసరించినవాడే నా వాడు. కాని ఎవడైనా నాకు అవిధేయత చూపితే నువ్వు అమితంగా క్షమించేవాడవు, కనికరించే వాడవు.”

37 “మా ప్రభూ! నా సంతానంలో కొందరిని⁵⁹ పంటలు పండని కటిక లోయలో, నీ పవిత్రగృహం వద్ద వసింప జేశాను. మా ప్రభూ! వారు నమాజును నెలకొల్పేందుకే⁶⁰ (ఇక్కడ వదలిపెట్టాను).

رَبِّ انْتَهَن أَضَلَّنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ ۖ وَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي ۖ وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿۳۶﴾

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكُنْتُ مِنْ دُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ

విశేషం! ఎందుకంటే నగరంలో ప్రశాంత పరిస్థితులు నెలకొని ఉన్నప్పుడే ప్రజలు దైవానుగ్రహాలలోని మాధుర్యాన్ని ఆస్వాదించగలుగుతారు. శాంతి, సుస్థిరతలు కొరవడిన చోట మనిషికి ఎన్ని కానుకలు, పురస్కారాలు ప్రాప్తించినా అవి రుచించవు. అశాంతి అలజడుల వాతావరణంలో మనిషి క్షణం క్షణం భయాందోళన చెందుతూ ఉంటాడు. నేడు ప్రపంచంలోని వివిధ సమాజాలను, వివిధ ప్రదేశాలను పరికిస్తే ఈ సంగతి అర్థమవుతుంది. అయితే మక్కాలోనూ, ఆ నగరం ఉన్న సవూదీ అరేబియా లోనూ పరిస్థితి దీనికి భిన్నంగా కనిపిస్తుంది. ఇది ప్రవక్తల పితామహుడు చేసిన ప్రార్థనా ఫలమే. (అల్లాహ్ ఆ స్థలాన్ని అశాంతి అలజడుల నుండి, ఉపద్రవాల నుండి రక్షించుగాక!) ఈ ఆయతు ద్వారా అల్లాహ్ మక్కాలోని కురైషులకు చెప్పుదలచిన ముఖ్య విషయం ఏమిటంటే, కురైషులారా! మీకు మేము చేసిన పలు ఉపకారాలలో ఒక మహోపకారం ఏమిటంటే మేము మిమ్మల్ని మక్కా వంటి ప్రతిష్ఠాత్మక నగర పౌరులుగా చేశాము. ఈ మహదానుగ్రహాన్ని మరువకండి.

58. అంటే ఈ విగ్రహారాధన మూలంగా చాలామంది మార్గభ్రష్టులైపోయారు. విగ్రహాలు మనిషికి సన్మార్గం చూపలేవు.

59. ‘సంతానంలో కొందరిని’ అన్నది గమనార్హం. హజ్రత్ ఇబ్రాహీం (అలైహిస్సలాం) గారికి మొత్తం ఎనమండుగురు కుమారులనీ, వారిలో హజ్రత్ ఇస్మాయిల్ (అలైహిస్సలాం) ని మాత్రమే ఆయన మక్కా లోయలో తెచ్చి వదిలారని కొన్ని చారిత్రక ఆధారాల ద్వారా తెలుస్తోంది (ఫత్హుల్ ఖదీర్).

60. ఆరాధనలో ఆయన యిక్కడ కేవలం నమాజును ప్రస్తావించటాన్ని బట్టి నమాజుకు గల ప్రాముఖ్యత వెల్లడవుతోంది.

కనుక ప్రజలలో కొందరి⁶¹ మనసులు వారి వైపుకు మొగ్గేలా చేయి. వారికి తినటానికి పండ్లు ఫలాలను ప్రసాదించు - వారు కృతజ్ఞులుగా మెలిగేందుకు.⁶²

38 “ఓ మా ప్రభూ! మేము దాస్తున్నదీ, బహిర్గతం చేస్తున్నదీ అంతా నీకు తెలుసు.” భూమిలోగాని, ఆకాశాలలోగాని ఏ వస్తువూ అల్లాహ్ నుండి దాగి లేదు.⁶³

39 “ఈ ముసలితనంలో నాకు ఇస్మాయిల్, ఇస్హాఖులను ప్రసాదించిన అల్లాహ్ కు కృతజ్ఞతలు. నిశ్చయంగా నా ప్రభువు మొరను ఆలకించేవాడు.”

وَأَرْزُقَهُمْ مِنَ الشَّجَرِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿۳۸﴾

رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ وَمَا يَخْفَىٰ

عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ﴿۳۹﴾

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ

وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴿۳۹﴾

61. ‘ప్రజలలో కొందరు’ అంటే ‘ముస్లింలు’ అని భావం. మీరే చూడండి! ఈనాడు ప్రపంచం నలుమూలల నుండి ముస్లింలు ఎలా భక్తి శ్రద్ధలతో మక్కా వైపుకు తరలి వస్తున్నారో! ఒక్క హజ్ సీజన్ లోనే కాదు, ఏడాది అంతా వారు కదలివస్తూనే ఉంటారు. ఏడాదిలోని అన్ని మాసాలలోనూ, అన్ని వారాలలోనూ, అన్ని దినాలలోనూ కాబా గృహం భక్తుల ప్రదక్షిణతో కళకళ లాడుతూ ఉంటుంది. ఇబ్రాహీమ్ (అలైహిస్సలామ్) తన ప్రార్థనలో ‘అఫ్ యిదతమ్ మినన్నాసి’ (ప్రజల్లో కొందరి మనసులను) అని అనే బదులు ‘అఫ్ యిదతన్నాసి’ (ప్రజల మనసులను) అని ఉంటే క్రైస్తవులు, యూదులు, జొరాస్ట్రీయన్లు ఇంకా ఇతర ప్రజలందరూ కూడా మక్కా నగరానికి వచ్చేవారు. కాని ‘మిన్’ అన్న పదం ఈ ప్రార్థనను ముస్లింల వరకే పరిమితం చేసింది (ఇబ్నై కసీర్).

62. ఇబ్రాహీము (అలైహిస్సలాం) గారి ఈ ప్రార్థనను కూడా అల్లాహ్ ఆలకించాడు. నీరూ, పచ్చికా లేని ఆ కొండ ప్రాంతంలో నేడు ప్రపంచమంతటి నుంచీ రకరకాల పండ్లు, కూరగాయలు పుష్పలంగా వచ్చిపడుతున్నాయి. హజ్ సీజన్ లోనూ, రమజాన్ మాసంలోనూ లక్షలాదిమంది జనులు అక్కడకు వచ్చి విడిది చేసినా ఆహార సరఫరా లలో ఎలాంటి కొరతా ఏర్పడదు. కాబా గృహ నిర్మాణం జరిగిన మీదట ఆయన ఈ ప్రార్థన చేశారని అనబడుతోంది. “శాంతి నగరంగా చేయి” అన్న మొదటి దుఆను ఇస్మాయిల్ ను వదలిపెట్టినప్పుడు చేశారు (ఇబ్నై కసీర్).

63. అల్లాహ్! నా విన్నపాలలోని ఉద్దేశాన్ని నీవు బాగా ఎరుగుదువు. ఈ నగరవాసుల కోసం నేను అంతగా వేడుకోవటానికి కారణం నీ ప్రసన్నతను చూరగొనటమే.

40 “నా ప్రభూ! నన్ను నమాజును నెలకొల్పేవానిగా చెయ్యి. నా సంతతి నుండి కూడా⁶⁴ (ఈ వ్యవస్థను నెలకొల్పే వారిని నిలబెట్టు). ప్రభూ! నా ప్రార్థనను ఆమోదించు.”

41 “మా ప్రభూ! నన్ను, నా తల్లిదండ్రులను,⁶⁵ విశ్వాసులను లెక్క తేల్చే రోజున క్షమించు.”

42 దుర్మార్గుల కార్యకలాపాల పట్ల అల్లాహ్ అశ్రద్ధ వహిస్తున్నాడని అనుకోకు. ఆయన వారికి ఒకానొక రోజు వరకు గడువు ఇస్తున్నాడు - ఆ రోజు వారు కన్నులు తేలవేస్తారు.⁶⁶

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا
وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ ۝

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ
يُقُومُ الْحِسَابُ ۝

وَلَا تَحْزَبْنَ اللَّهُ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ ۝
إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمَ تَشْخُصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ ۝

నిజానిజాలన్నీ ఎరిగినవాడవు నువ్వే. భూమ్యాకాశాల్లోని ఏ వస్తువూ నీ నుండి దాగి లేదు.

64. తన కోసమే గాకుండా, తన సంతానం కోసం కూడా ఆయన (అలైహిస్సలాం) ప్రార్థించటం గమనించదగిన విషయం. దీన్నిబట్టి అవగతమయ్యేదేమిటంటే ధర్మ సంస్థాపన కోసం కృషిచేసేవారు తమ ఇంటివారల పట్ల ప్రత్యేక శ్రద్ధ చూపాలి. సంతాన శిక్షణ విషయంలో ఏమాత్రం అలసత్వం చూపకూడదు. పైగా అందరికన్నా ముందు తన ఇంటివారినుంచే దైవసందేశ కార్యక్రమాన్ని మొదలెట్టాలి. “(ఓ ప్రవక్తా!) నీ సమీప బంధువులను హెచ్చరించు” అని దేవుడు తన అంతిమ ప్రవక్త (సఅసం)ను ఆజ్ఞాపించిన సంగతిని మనం మరువరాదు (షుఅరా - 214).

65. తన తండ్రి ‘దైవ విరోధి’ అన్న విషయం ప్రస్ఫుటం కాకముందు హజ్రత్ ఇబ్రాహీం (అలైహిస్సలాం) ఈ విధంగా ప్రార్థించారు. అయితే తండ్రి తనవాడు కాడని తెలిసిపోయిన తరువాత ఆయన అతని కోసం ప్రార్థించలేదు. ఎందుకంటే ముష్రిక్కుల కోసం ప్రార్థించటం ధర్మసమ్మతం కాదు - ఒకవేళ వారు రక్త సంబంధీకులైనా సరే!

66. అంటే - ప్రళయదినపు భీతావహ స్థితికి వారు రాకెత్తిపోతారు. ఒకవేళ ప్రపంచంలో ఎవరైనా శిక్ష నుండి తప్పించుకున్నా, ప్రళయదినాన మాత్రం వారు దేవుని పట్టునుంచి ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ తప్పించుకోలేరు. ఆనాడు అవిశ్వాసుల పరిస్థితి మరీ దారుణంగా ఉంటుంది. కనుగ్రుడ్లు తేలేసి, పైపైనే చూస్తూ పిచ్చివారిలా అటూ ఇటూ పరుగెత్తుతూ ఉంటారు.

43 తలలు పైకెత్తి పరుగులు తీస్తుంటారు. 67 వారి చూపులు స్వయంగా వారి వైపుకు కూడా తిరిగి రావు. వారి హృదయాల్లో శూన్యం ఆవరిస్తుంది. 68

44 (ఓ ప్రవక్తా!) శిక్ష వచ్చే రోజు గురించి ప్రజలను హెచ్చరించు. ఆ సమయంలో దుర్మార్గులు, “ప్రభూ! మాకు కొద్దిపాటి వ్యవధిని ఇస్తే మేము నీ పిలుపును అందుకుని, నీ ప్రవక్తలను అనుసరిస్తాము” అని అంటారు. (అప్పుడు వారితో ఇలా అనబడుతుంది), “ఏమిటీ, ప్రపంచం నుండి నిష్క్రమించటం మనేది మాకు లేదని ఇంతకు ముందు మీరు ఒట్టేసి మరీ చెప్పలేదా?” 69

45 “తమకు తాము అన్యాయం చేసుకున్న వారి ఇండ్లలో మీరు మీ నివాసాలను ఏర్పరచుకోలేదా? వారి పట్ల మేము ఎలా వ్యవహరించామో మీకు అవగతం కాలేదా? (మీకు బోధపడేందుకు) మేము ఎన్నో ఉదాహరణలను వివరించాము కదా!” 70

مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُؤُوسِهِمْ لَكَرِهُوا لِلَّهِمْ
ظُرْفُهُمْ وَأَقْبَدَتْهُمُ هَوَاءٌ ﴿٦٧﴾

وَأَنْذَرْنَا النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ لَقِيلُ الَّذِينَ
ظَلَمُوا إِنَّا جَاءْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ تَجِبُ دَعْوَتَكَ وَتَتَّبِعُ
الرُّسُلَ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَامًا مِّن قَبْلُ مَا كُنْتُمْ زَوَالٍ ﴿٦٨﴾

وَسَأَلْتُمْ فِي مَسْكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ وَبَيْنَ كَمَا كَيْفَ
فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لِكُلِّ أُمَّةٍ أَلَمًا لِّئَلَّا

67. అరబీలో ‘ముహ్‌తియాన’ అని ఉంది. అంటే వారు వేగంగా పరుగెత్తుతూ ఉంటారు. వేరొక చోట ఇలా ఉంది : “వారు పిలిచేవాని వైపు వేగంగా పరుగెత్తుతూ ఉంటారు” (అల్ ఖుమ్-8). ఆశ్చర్యం, ఆందోళన మూలంగా వారి తలలు పైకి లేసి ఉంటాయి.
68. వారికి కనిపించే దృశ్యాలు ఎంత భయంకరంగా ఉంటాయంటే, ఒక్క క్షణం కోసం కూడా వారి చూపులు క్రిందికి వాలవు. ఆఖరికి తమను గురించిన ధ్యాస కూడా వారి కళ్లకు ఉండదు. భయంతో వారి గుండెలు అదిరిపోతాయి. ఆంతర్యాల్లో శూన్యం ఏర్పడుతుంది. మొత్తమ్మీద వారి దీనావస్థ వర్ణనాతీతంగా ఉంటుంది.
69. ప్రపంచంలో పదే పదే ప్రమాణాలు చేసి కోతలు కోసిన సంగతిని అప్పుడే మరచి పోయారా? లెక్కా గిక్కా ఏమీ ఉండవనీ, స్వర్గం - నరకం అనేవన్నీ ఉత్పత్తిమాటలే

46 వాళ్ళు తమ ఎత్తుల్ని తాము వేసి చూసుకున్నారు. వారి ఎత్తుగడలన్నీ అల్లాహ్ దృష్టిలో ఉన్నాయి. ⁷¹ వారి ఎత్తు గడలు పర్వతాలను కదిలించేటంతటి భీకరమైన వేమీ కావు. ⁷²

47 (ఓ ప్రవక్తా!) అల్లాహ్ తన ప్రవక్తలకు చేసిన వాగ్దానానికి విరుద్ధంగా వ్యవహరిస్తాడని అనుకోకు. ⁷³ నిశ్చయంగా అల్లాహ్ సర్వాధిక్యుడు, ప్రతీకారం చేసేవాడు. ⁷⁴

وَقَدْ كَرُّوا مَكَرَهُمْ وَعَدَا اللَّهُ مَكَرَهُمْ وَلَنْ كَانَ مَكَرَهُمْ لِيَتَرَوْا مِنَّا الْجِبَالُ ﴿٧١﴾

فَلَا تَحْسَبَنَّ لِلَّهِ الْخُلُفَ وَعَبَّاسُ سَأَلْنَا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَتَنْفَعَا ﴿٧٢﴾

అని కొట్టిపారేసింది మీరు కాదా?! మీ ప్రాపంచిక వైభవం ఎన్నటికీ తరగదని గొప్పలు చెప్పింది మీరు కాదా?

70. మీరు గుణపాఠం నేర్చుకుంటారేమోనన్న ఉద్దేశంతో వెనుకటి జాతుల గాధలను మీకు విడమరచి చెప్పటం జరిగింది. మీరు నివసించిన వివిధ ప్రదేశాలలో గతించిన దుర్మార్గుల అద్భుత కట్టడాల అవశేషాలు మిమ్మల్ని ఆలోచింపజేయటం లేదా? వాటిద్వారా కూడా మీకు జ్ఞానోదయం కాకపోతే మీ ఖర్చు. మీకూ అదే గతి పట్టవచ్చు - ఎదురు చూడండి.

71. వారు తమ అసత్యాన్ని సమర్థించుకోవటానికీ, సత్యాన్ని తృణీకరించటానికి పన్నవలసిన పన్నాగాలన్నీ పన్నారు. వారి పన్నాగాల గురించి అల్లాహ్ కు తెలియదని అనుకోకండి. ఆయన దగ్గర అంతా నమోదై ఉంది.

72. ఈ వాక్యానికి రెండు అర్థాలు వస్తాయి. 1. వారి ఎత్తులు పర్వతాలను కదిలించేటంతటి అమోఘమైనవి ఏమీ కావు. 2. నిశ్చయంగా వారి ఎత్తులు ఎంత భయంకరమైనవంటే వాటి ధాటికి పర్వతాలే కదిలిపోతాయి.

అయితే అల్లాహ్ వారి ఎత్తుల్ని పారనివ్వలేదు. ఉదాహరణకు మరో చోట అల్లాహ్ ముష్రీకుల షిర్కు గురించి ఇలా సెలవిచ్చాడు: “కరుణామయుడు (అల్లాహ్) సంతానం కలిగివున్నాడు” అన్న వారి మాట ఎంత తీవ్రమైనదంటే దాని మూలంగా ఆకాశాలు చీలిపోయి, భూమి బ్రద్దలై, పర్వతాలు తునాతునకలై పోవటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాయి.” (మర్యమ్ - 90, 91)

73. ఇహాపరాలలో తోడ్పడతానని దేవుడు తన ప్రవక్తలకు చేసిన వాగ్దానం సత్యమైనది. ఆయన ఎన్నటికీ వాగ్దాన భంగం చేయడు.

48 ఏ రోజున ఈ భూమి మరో భూమిగా మార్చివేయబడుతుందో, ఆకాశం సయితం⁷⁵ (మారిపోతుందో), అప్పుడు అందరూ సర్వశక్తిమంతుడు, ఒకే ఒక్కడైన అల్లాహ్ ముందుకు వస్తారు.

49 ఆ రోజు అపరాధులంతా ఒకచోట సంకెళ్ళతో బంధించబడి ఉండటం నువ్వు చూస్తావు.

50 వారి దుస్తులు గంధకంతో చేయబడిన దుస్తులై ఉంటాయి.⁷⁶ అగ్నిజ్వాలలు వారి ముఖాలను సయితం ఆవరించి ఉంటాయి.

51 అల్లాహ్ ప్రతి వ్యక్తికీ అతని సంపాదనకు తగిన ప్రతిఫలం ఇవ్వటానికే ఇదంతా ఏర్పరచబడింది. నిశ్చయంగా అల్లాహ్ చాలా వేగంగా లెక్క తీసుకుంటాడు.

52 ఈ ఖుర్ఆన్⁷⁷ సమస్త మానవుల కొరకు ఒక సందేశం. తద్వారా వారిని హెచ్చరించటానికి, అల్లాహ్ ఒక్కడే ఆరాధ్యదైవమని వారు గ్రహించటానికి, ఇంకా విజ్ఞులు గ్రహించగలగటానికి (ఇది పంపబడింది).

يَوْمَ تَبْدُلُ الْأَرْضَ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ وَرَرُّوْا لِلَّهِ
الْوَّاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿٧٥﴾

وَتَرَى الْجُمْهُورَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٧٦﴾

سَرَابِهِمْ مِنْ قَطْرَانٍ وَتَعْشَىٰ وُجُوهُهُمُ النَّارِ ﴿٧٧﴾

لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٧٨﴾

هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذِرُوا بِهِ وَيَعْلَمُوا أَنَّ مَا هُوَ إِلَهٌ وَوَاحِدٌ
وَلِيُذَكِّرُوا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٧٩﴾

74. అంటే తనను నమ్ముకున్న వారికోసం తన శత్రువులపై ప్రతీకారం తీర్చుకుంటాడు.

75. ఇమామ్ షేకానీ (రహ్మాలై) ఇలా అంటున్నారు : “భూమ్యాకాశాలలోని గుణమైనా మారిపోతుంది లేదా అవి పూర్తిగా రూపుమాపబడి సరికొత్తగానయినా ఏర్పరచబడతాయి. మహాప్రవక్త ముహమ్మద్ (సఅసం) ఈ విధంగా ప్రవచించారు: “ప్రళయ దినాన ప్రజలు తెల్లటి నేలపై సమీకరించబడతారు. ఆ నేల మైదాపిండితో చేయబడిన రొట్టెలా ఉంటుంది. అందులో ఎవరికీ తమ ప్రత్యేక జెండా (చిహ్నం) ఉండదు” (సహీహ్ ముస్లిం - సిఫతుల్ ఖియామ). “భూమ్యాకాశాలు మార్చబడుతున్నప్పుడు

మనుషులు ఎక్కడుంటారు?” అని హజ్రత్ ఆయిషా (ర.అన్‌హా) అడగ్గా, “సిరాత్” (అంటే ఫుల్ సిరాత్)పై ఉంటారని మహాప్రవక్త (సఅసం) చెప్పారు. (ఫుల్ సిరాత్ అనేది ఒక వంతెన). ఒక యూద వ్యక్తి వెలిబుచ్చిన సందేహానికి మహనీయ ముహమ్మద్ (స) సమాధానమిస్తూ, “ఆ రోజు ప్రజలు వంతెనకు సమీపంలో చీకటిలో ఉంటారు” అని అన్నారు (సహీహ్ ముస్లిం - కితాబుల్ హైజ్).

76. అవి అగ్నికి వెంటనే భగ్గుమంటాయి.

77. అరబీలో ‘ఇది’ అని మాత్రమే అనబడింది. ఇక్కడ ‘ఇది’ అంటే ఖుర్ఆన్ అని భావం. లేక వెనుక నుంచి చెప్పుకుంటూ వస్తోన్న వివరణలు అని కూడా కావచ్చు.

